

Nr. 25
(1191)

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. liepos 8 d. *

Prie Šatrijos kalno – penktasis saskrydis

„Šatrijos kalnas penktą birželį
Tremty vergavusius šaukia į kelią –
Jauti iš tolo tautiečių dvasią...
Kalno papédėj Vytautą rasi, –
Jis – lyg kamienas,
mes – tartum šakos,
Vaikai, vaikaičiai, – rodos,
kaip lapai...“

Medžiu tam Laisvę – turtas, gyvybę,
Šiaurę atlaikiusi – amžiaus beribę...“
Pakeliui į Sibirą gimusi Elena Boru-
sevičiūtė-Šidlauskiene perskaitė savo
sukurtą posmą susirinkusiesiems į
penktą kartą prie Šatrijos kalno pas-
kutinį birželio šeštadienį surengtą bu-
vusių politinių kalinių ir tremtinių sa-
skrydį „Laisvę – tai turtas“.

Vienas svarbiausių šio saskrydžio
iniciatorių ir organizatorų yra ūkininkas Vytautas Kondratas, kurio žemėje vyksta šis saskrydis. Šeimininkas sve-
tingai sutinka atvykusiuosius, kurių priėmimu pasirūpina ir buvęs tremtinys, Pašatrijos dvarininkų palikuonis Matas Kirlys, Lietuvos šaulių sąjungos narys viešvėniškis Karolis Kazlauskas su savo sūnumis Mindaugu ir Mariumi. Saskrydžio dalyviai be galio dėkingi juos suburiančiai LPKTS Telšių filialo tarybai – ypač jos pirmininkei Reginai Chmieliauskienei.

Beveik pora šimtų nepabūgusių kaitrios saulės saskrydžio dalyvių meldési už gyvus ir mirusius politinius kalinius ir tremtinius per šv. Mišias, kurias kalno papédėje aukojo kanauninkas Andrius Sabaliauskas, išpudingu pamokslu stiprinės ir kėlęs susirinkusiu dvasią. Šv. Mišių metu giedojo ir renginį išradingai vedé buvusių tremtinių Reginos ir jau iškeliavusio Amžinybėn Algimanto Chmieliauskų duktę Indrė, visuomenės sveikatos mokslų daktarę, Sveikatos apsaugos ministerijos, sveikatos stiprinimo ir kurortologijos skyriaus vyriausioji specialistė. Ji buvusių politinių kalinių ir tremtinių veikloje kartu su tėveliais dalyvauja nuo pat mažumės.

Saskrydyje kalbėjo Telšių rajono savivaldybės meras Petras Kuizinas, Seimo narė, buvusi tremtinė Vincė Vaidevutė Margevičienė ir savo tévo, telšiškio, buvusio politinio kalnio, Adolfą

Grušo idėjoms ištikima socialinių mokslų daktarė, M. Čoboto III amžiaus universiteto rektorė Zita Žebrauskienė, pedagogė iš Viešvėnų Birutė Stancelienė, taip pat į saskrydį atvažiavusiu klaipėdiškių, kretingiškių, mažeikiškių, šiauliečių atstovai ir kt. Dalyvavo ir iš Pavirvyčio, Luokės valsčiaus, kilusių šešių brolių partizanų Vasiliauskų, padėjusių galvą už Lietuvą, sesuo Genovaitė Vasiliauskaitė-Šniukštienė. Džiugu, jog matėsi ir jaunu veidu – atsivežta vaikų, vaikaičių. Buvę politiniai kaliniai ir tremtinių juk negyvens su saule – tad būtina šitokių renginių tradicijas perduoti jaunajai kartai.

Šventėje šūvių salvėmis pagerbta mylima Tėvynė, saskrydžio „siela“ Vytautas Kondratas, visi čia susirinkusieji. Ažuolo lapų vainikus bei rugiagelių puokštės pelnė svarbiausieji šventės dalyviai. Klausytasi Telšių kultūros centro mišraus ansamblio „Versmė“ (vadovė Milda Ulkštinaitė) atliekanų dainų ir pačių dainuota, vaišintasi Karolio ir Mildos Kazlauskų pagaminta gardžia gira bei savo „lauknešelių“ gardumynais, dalintasi prisiminimais – ypatingai miela ir graudu buvo susitikt i ešelonu broli ar sesę bei buvusi tremty toje pačioje vietovėje, įsimžinta bendroje nuotraukoje...

Pasak Reginos Chmieliauskienės, vis netyla telefono skambučiai – padėkos už dovanotąją galimybę pabūti kartu likimo broliams ir sesėms, prašymai tėsti šią buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniams bei jų atžaloms labai reikalingą susitikimą Šatrijos papédėje tradiciją.

Eglė TAUTVILAITĖ

Sveikiname Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo – Valstybės dienos proga

Mieli buvę tremtiniai, politiniai kaliniai, Laisvės kovų dalyviai, Lietuvą mylantis žmonės, „Tremtinio“ skaitytojai,

Sveikiname Valstybės dienos proga. Mylēkime Tėvynę, dėl kurios Laisvės kovojo mūsų seneliai, tévai, broliai ir mes patys. Semkiems stiprybės iš mūsų valstybės praeities, didžiuokimės ja, saugokime istorinę atmintį ir nepaliaukime kurti Lietuvos gerovęs.

LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas,
LPKTS valdyba ir pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė,
„Tremtinio“ redakcija

Nuoširdžiai sveikinu Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo – Valstybės dienos proga. Garbingai tēskime Karaliaus Mindaugo prieš beveik aštuonis šimtmecius brandintą tautos vienybės idėją. Tegul praeities tvirtybė mums suteikia jėgų ir sutelkia bendriems darbams, skirtiems puoselėti ir auginti Lietuvos valstybę. Te stiprina ši šventė mūsų vienybę ir pasididžiavimą didinga šalies praeitim. Tegul iškeltos trispalvės ir skambanti „Tautiška giesmė“ suvirpina širdis, nes kiekvienas atskirai ir visi kartu mes esame Lietuva!

Pagarbiai –

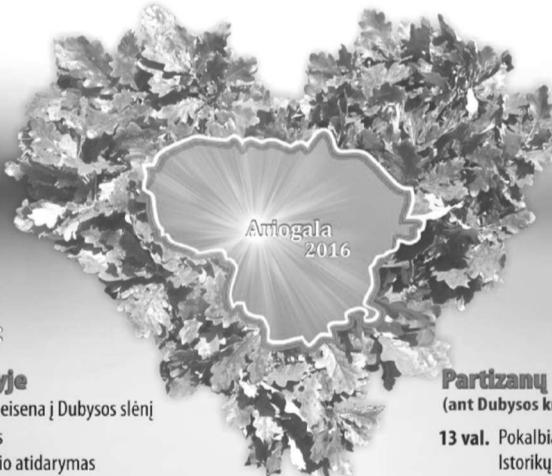
Seimo narė, TS-LKD PKTF pirmininkė, LPKTS tarybos pirmininkė
Vincė Vaidevutė Margevičienė

Ariogaloje, Dubysos slėnyje

Rugpjūčio 6 d., šeštadienį

SU LIETUVA ŠIRDY

Lietuvos tremtiniai, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių saskrydis

PROGRAMA:

Dubysos slėnyje

- 10 val. Šventinė eisenė į Dubysos slėnį
- 11 val. Šv. Mišios
- 12 val. Saskrydžio atidarymas
- 12.30 val. Jungtinio tremtinijų choro koncertas
- 13.30 val. Svečių sveikinimai
- 14 val. Šventinė popietė: dainuoja Edmundas Kučinskas, groja Regimantas Šilinskas, šventės dalyviai šokdina tautinių šokių ansamblis „Vaiva“
- 17 val. Šventės uždarymas

Partizanų bunkeryje (ant Dubysos kranto)

- 13 val. Pokalbiai apie partizanų ginkluitę. Istorikų įžvalgos, demonstravimas
- 14 val. Pokalbiai apie partizanų aprangą. Rekonstruktorių atradimai, apžiūra
- 15 val. Pokalbiai apie partizanų spaudą. Apžvalga, skaitymai

Filmų ir parodų palapinėje

- 12.30 val. Filmas „Žibas - Džukijos legenda“. Pokalbis su filmo kūrėjais
- 14 val. Parodos „Tremties vaikai“ atidarymas
- 14.15 val. Filmas „Choras“
- 14.30 val. Filmas „Misių Sibiras’15: keturiolika nežinomybės dienų arba kaip mes gerėme kavą su bobute“ ir diskusija su „Misių Sibiras“ dalyviais
- 16 val. Filmas „Su Lietuva Širdy gyvename“

ORGANIZATORIUS

VYKDYTOJAS

PARTNERIAI

RĒMEJAI

Lietuva paminėjo 75-ąsias pirmųjų trėmimų metines

Druskininkuose

Nuo Atgimimo laikų buvusių tremtiniai ir politinių kalinių susibūrimo vieta tapo Ratnycios šv. Apaštaalo Baltramiejaus bažnyčios šventorius. Jame

dar 1989 metais buvusio tremtinio, menininko Adelberto Nedzelskio iniciatyva ir pastangomis pastatyta koplytėlė, išmūryta tremtinų atminimo sienei. Čia nuo to laiko rengiami ir visi Gedulo ir Vilties dienos minėjimai.

Po šv. Mišių renginio dalyviai renkasi prie Tremtinų koplytėlės, čia uždegama žvakutę, padedama gėlių.

Šiu metų minėjime, tardamas ižan ginį žodį, LPKTS Druskininko filialo pirmininkas Gintautas Kazlauskas pasidžiaugė, kad nors tremtinų gretos retėja, sugebame dar gana gausiai susirinkti. Jis akcentavo šios dienos svarbą išsaugant istorinę atmintį, kad panaušūs įvykiai niekada nesikartotų. G. Kazlauskas palinkėjo visiems geros sveikatos, padėkojo už dalyvavimą minėjime, pasidžiaugė, kad Rezistencijos ir tremties muziejus, švęsiantis 20 metų jubiliejų, pagaliau turės oficialų statusą ir tės pradėtus istorinės atminties išsaugojimo darbus.

Ypač nuoširdžiai padékota „Atgimimo“ mokyklos mokytojams ir moksleiviams, kurie ir šiais metais gausiai atvyko į minėjimą.

Susirinkusius sužavėjo mokytojo S. Lukošiūno su moksleiviais atlikta literatūrinė-muzikinė kompozicija „Vilties angelas“. Meninė programą pratešė A. Laurenčikienės vadovaujamas buvusių tremtinų choras.

Violeta BAGDZEVIČIŪTĖ

Klaipėdoje

Birželio 14-osios popietę minėjimo dalyviai vieninga kolona, lydimi Kari-

nių jūrų pajėgų pučiamujų orkestro (vadovas P. Meménas), žygiavo nuo PKTS būstinių iki Memorialo. Memorale minėjimo dalyvius „pasitiko“ vis dar de gančios Vilties ugnelės brangiausiam

tinys, Klaipėdos PKTS aktyvus narys A. Staponkus susirinkusiemis perskaitė savo kūrybos eiléraštį.

Susirinkusius iki ašarų jaudino choro „Atminties gaida“ atliekamos tremtinų dainos ir E. Balsio menų gimnazijos mokiniai Monikos ir Petro bei karinių jūrų pajėgų orkestro atliekami instrumentiniai kūriniai.

Po minėjimo Klaipėdos Kristaus Karaliaus bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios už gyvus bei mirusius Laisvės kovų dalyvius, politinius kalinius ir tremtinius.

Irena BERNATONIENĖ

Šiauliųose

Birželio 14-osios minėjimas prasidėjo Šiaulių „Aušros“ muziejuje. Ch. Frenkelio viloje surengta tremtinų

tremtimi susijusias nuotraukas (kai kuriuos ir paties fotograuotos).

Teofilis Januškevičius – Viešnių literatų klubo „Iš širdies“ narys. Padodas pristatymo metu poetas skaitė savo kūrybos eiléraštį, kurį prieš keletą metų paraše visoms ma-

rankdarbių paroda. Apie parodą ir juodą Lietuvai dieną kalbėjo buvęs politinis kalinas, tremtinys, dailininkas, meno tyrininkas, profesorius, Lietuvos mokslo ir visuomenės veikėjas, daugelio knygų autorius, Šiaulių miesto Garbės pilietis Vytenis Rimkus, muziejininkės, LPKTS Šiaulių filialo pirmininkė, dainavo choras „Tremtinys“. Iš muziejaus minėjimas persikelė prie geležinkelio rampos. Čia miesto meras prie Gedulo sienos padėjo gėlių, negrižusiuosius pagerbėme tylos minute. Apie skaudžią suaktį kalbėjo TS-LKD Šiaulių skyriaus partijos pirmininkas Tomas Petreikis, LPKTB narai ir kt.

Dainas ir giesmes atliko choras „Tremtinys“, ansamblis „Vai guva“, skautai. Iš rampos visi skubėjo me i Katedrą išklausyti šv. Mišių. Po pamaldų prasidėjo koncertas „Žuvu siems už Lietuvos laisvę“, kurį atliko Šiaulių simfoninis orkestras kartu su valstybiniu choru „Vilnius“.

Ačiū visiems dalyvavusiems ir prisidėjusiems prie šių Lietuvai skaudžių metinių paminėjimo.

Valerija JOKUBAUSKIENĖ

Viekšniuose

Mažeikių rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Viešnių filiale Gedulo ir Vilties dieną pristatyta spaudinių ir nuotraukų paroda „Gyvi prisiminimai apie tremtį“.

Įvairius spaudinius parodai pateikė LPKTS Mažeikių filialo (Viekšniuose) pirmininkas Teofilis Januškevičius. Jis renka ir sistemina istorinę medžiagą, straipsnius iš įvairių spaudinių apie tremtį, tremtinius, renka ir saugo su

moms, kurių likimai susieti su skaudžiai tremtimi.

Sniegina CHRIŠČINAVIČIENĖ

Pakruojo rajone

Birželio 14-ąją pakruojiečiai rin-

kosi Pakruojo kultūros centro mažojoje salėje.

Pakruojo „Atžalyno“ gimnazistai, vadovaujami istorijos mokytojos Gražinos Kairiūkštienės, atliko muzikinę literatūrinę kompoziciją.

LPKTS Pakruojo filialas moksleiviams padovanojo po 1941-ųjų metų tremtinio E. Juozapaičio knygą „Pakruojo kraštas XX a. pradžioje. Sibiro Golgotos“. Renginyje dalyvavo ir kalbėjo viena iš šios knygos autorių E. Juozapaičio duktė Danutė Juozapaitienė bei Edvardo Juozapaičio vaikaitė, S. Sondeckio meno mokyklos dėstytoja Marija Kaubrinė.

Keliems mokiniams šių eilučių autorė padovanojo savo knygą „Ašarų laukas“. Renginyje dalyvavo ir kalbėjo ir šios knygos herojė, 1941 metų tremtinė Irena Gaspariūnaitė-Žukauskienė. Atsiminimais pasidalijo 1941 metų tremtinė Nijolė Činciūtė-Matjušaitienė.

(keliamas į 4 psl.)

Įvykiai, komentarai

„Brexit“ atgarsiai

Birželio 23 dieną Didžiojoje Britanijoje įvyko referendumas dėl šalies atėties Europos Sajungoje. Už pasitraukimą iš ES balsavo 17 410 742 Jungtinės Karalystės rinkėjai. Tai beveik 52 procentai balsuotojų, kurie daugiau nei milijonu balsų aplenkė Europos Sajungos šalininkus.

Anglai visada pasižymėjo euroskeptizmu, ir panašu, kad Briuselio priverstinės imigrantų kvotos buvo paskutinis kantrybės taurės lašas. Ekonomistai, mokslininkai aiškino apie Jungtinės Karalystės pasilikimo ES naudą, bet rinkėjams tai nerūpėjo. Ekonominę ES naudą asmeniškai pajusti sunku, bet drastiški demografiniai pokyčiai, perpildytos mokyklos ir ligoninės – panošėje. Euroskeptikams užteko priminti apie nebesuvaldomą imigraciją, Briuselio sudaromas privalomų imigrantų kvotas ir grasinimus bausti už imigrantų atsisakymą, ir rinkėjai nieko kito nebenorėjo girdėti, o Sajungos šalininkams beliko tik raudonuoti, neturint ką atsakyti. Tad britų nepasitenkinimas buvo pagristas, nors ir privedė prie ne visai racionalių veiksmų.

Nors referendumą paskelbė britų konservatorių pirmmininkas Deividas Kameronas, euroskepticizmas Jungtinėje Karalystėje akivaizdžiai peržengė bet kokias konservatorių partijos ar net ideo-logines ribas. Rinkėjai norėjo ištoti iš Europos Sajungos ir referendumo anksčiau ar vėliau būtų išsireikalavę. Klau-simas, ar jį būtų skelbė tradicinių politikai, ar naujos rinkėjų iškeltos jėgos.

Prie ko veda tradicinių politikų nesiskaitymas su rinkėjų nuomone, galime matyti Prancūzijoje, kurioje popu-

liariausia kandidatė į prezidentus šiuo metu yra euroskeptikė Marine Le Pen. Tradiciniai Prancūzijos politikai eina „va bank“, nedaro jokių kompromisų su gan euroskeptikai nusiteikusia vi-suomene ir tikisi, kad Marine Le Pen nelaimės. Tai pavojingas elgesys, kurį greičiau galėtume pavadinti ne drąsiu, o reformų ir dialogo su visuomene baimės išraiška.

Prie „Brexit“ referendumo rezulta-to nemažai prisdėjo ir Leiboristų par-tija, mat jos kampanija už pasilikimą buvo visiškai išsikvėpusi. Leiboristų pirmininkas Džeremis Korbinas pasi-sakė už Jungtinės Karalystės pasilikimą Europos Sajungoje, bet pridūrė, kad jam tai „septintos eilės klausimas“. Suprask – ne tragedija ir atskirti. Beje, 1975 metais, būdamas jaunuolis, Džeremis Korbinas referendumėje balsavo už Jungtinės Karalystės pasitraukimą iš Europos ekono-minės bendrijos. Vėliau dar ir pagar-sėjo socialistiniais bei prokremliskais pasisakymais, pavyzdžiui, kad NATO išprovokavo Rusiją imtis karoveiksmų Rytų Ukrainoje.

Deividas Kameronas visgi buvo vie-nas iš draugiškiausiu Lietuvai Europos lyderių. Kas, jam atsistatydinus, taps nauju Jungtinės Karalystės pirmininku, naujas ir netikėtas galvos skausmas Lietuvai. Konservatorių pirmininko rinkimus sunku prognozuoti, ypač kai didžiausias konservatorių euroskepti-kas Borisas Džonsonas paskelbė nesi-ekiantis partijos lyderio, tuo pačiu ir valstybės vadovo posto. Turint omeny-je, kad opozicinė Leiboristų partija, ve-dama Džeremio Korbino, nei nori, nei gali priešintis Rusijos imperializmui,

Lietuvai būtų naudingas naujas ir ryžtingas britų konservatorių lyderis.

Sumaištis prideda ir škotų politi-kai, ryžtingai kalbantys apie naują Ško-tijos atskyrimo referendumą, nes škotai balsavo už pasilikimą ES. Tačiau „Reuters“ apklausos, atliktos po Jungtinės Karalystės nuosprendžio pasi-traukti iš ES duomenimis, 42 procentai škotų nori naujo referendumo dėl nepriklausomybės, o 45 procentai jo nenori. Šie skaičiai gali keistis, kai Ško-tija pradės jausti „Brexit“ finansines pasekmes. Bet mažas škotų rinkėjų ryžtas atskirti ir gan didelis britų politi-kų ryžtas to neleisti trumpuoju laiko-tarpiu užtikrina vienybę Jungtinėje Karalystėje. Visgi Škotijos politikams tai netrukdo reikšti nepasitenkinimą, kelti reikalavimus ir sumaištį.

Prie suirutės aukščiausiuose valsty-bės postuose dar pridėkime bent trum-palaikius pereinamojo laikotarpio fi-nansinius nuostolius, kuriuos patirs Jungtinė Karalystė dėl pasitraukimo iš ES. Kiek jie bus dideli, niekas negali pa-sakyti, bet akivaizdu, kad diržų susi-veržimo politika lems mažesnį karinį biudžetą, tad ir mažesnį saugumą. Nu-vertėjės svaras turės įtakos mažesnėms mūsų emigrantų uždirbamoms bei į Lietuvą parsunčiamoms sumoms. Ga-liausiai sumažės ir pats ES biudžetas, nes Jame nebebus Jungtinės Karalystės indėlio, ir tai gali neigiamai atsiliepti ES investicijoms Lietuvoje.

Jungtinei Karalystei pasitraukus iš Europos Sajungos, Lietuva taip pat prarado sąjungininką ES viduje. Britai lietuviams buvo artimi dviejų kertiniai- klausimais: siekė išlaikyti valstybių na-

rių suverenumą ir užėmė griežtesnę po-ziciją Rusijos atžvilgiu nei Vokietija ar Prancūzija.

Bus įdomu stebeti, kaip į šiuos ES pokyčius reaguos mūsų kaimynė Len-kija. Ji taip pat neteko partnerio ES vi-duje, bet gali pati taikytis užimti Jungtinės Karalystės vietą. Nauja konserva-tivų Lenkijos valdžia pasižymi didelėmis ambicijomis ir dabar kartu su ki-tomis Rytų Europos valstybėmis (kar-tu ir Lietuva) taps pagrindine jėga, sie-kiandžia išlaikyti ES valstybių narių su-verenumą ir griežtą poziciją Rusijos ag-resijos atžvilgiu. Viskas būtų puiku, ta-čiau Lenkija Europos kontekste visgi yra vidutiniokė ir savo valios primesti nesugebės. O ambicijų ji turi ne tik Eu-roopoje, bet ir Vilniaus krašte, kur jos gali netikėtai „išsauti“ ir pridaryti ne-malonumą Lietuvai.

Jungtinės Karalystės žmonių pasi-rinkimas – aiškus ir nebeatšaukiamas, visgi tai nereiškia, kad britai užsidarys savo saloje ir neprekiaus ar kitaip ne-bendradarbiaus su Europos Sajunga. Dabar laukia ilgas ir sudėtingas pasi-traukimo procesas, po kurio santiokiai tarp Jungtinės Karalystės ir kontinen-tinės Europos turėtų tapti panašūs į Norvegijos su ES. Tačiau net pagal optimistinių scenarijų šis procesas truks bent dvejus metus. Per juos gali pasi-keisti daugybė dalykų, tuo pačiu – ir žmonių nuomonė. Tad Jungtinės Karalystės dabar laukia chaoso ir nežino-mybės laikotarpis. O Europos Sajungs – apmąstymų laikotarpis, kodėl val-dantieji užsitraukė tokį europiečių ne-pasitenkinimą.

Manvydas ALMONAITIS

Paminklas tremties aukoms

Telšiuose, prie geležinkelio stoties, minint Gedulio ir Vilties dieną atidengtas paminklas tremties aukoms – Vil-niaus dailės akademijos Telšių fakulteto (VDA TF) Taikomosios skulptūros bakalauro studijų programos studen-tės Birutės Saulės baigiamasis darbas, kurio vadovas – VDA TF dėstytojas prof. Osvaldas Neniškis. Paminkle-tarsi lietuviu namų sakralioji erdvė, kur susirenka šeima: stalas, uždengtas lini-niu rankšluosčiu (autentiškame jo rašte įsilieja tragiskų įvykių atminimo tekstas), ant stalo – kryžius, – ši vaizdinė autorei įkvėpė Marcelijaus Martinai-čio atsiminimų knyga „Mes gyvenome“. Įamžinės skaudžius mūsų tautai praeities įvykius paminklas, telšiškių politinių kalinių ir tremtinių prašymu, pastatytas Telšių rajono savivaldybės iniciatyva ir VDA TF pastangomis, – tai vienas iš meno kūrinių, kuriais gar-sėja Žemaitijos sostinė. Paminklą tremtiniams pašventino JE Telšių vys-kupas Jonas Boruta SJ. Prie pašventinto paminklo buvo dedamos gėlės, nu-silenka iškeliavusių Amžinybėn tremtinių atminimui.

„Visi esame mūsų valstybės praeities tēsinys ir ateities kūrėjai... Yra traukinių, kurie niekada neturejo pa-judėti iš vienos, yra faktų, kurių niekada neturėtume pamiršti...“ – atiden-

giant paminklą kalbėjo rajono savivaldybės meras Petras Kui-zinas. Jis įteikė padėkas ir gėlių jaunajai kūrėjai, prof. Os-valdui Neniškiui, VDA TF dekanui Ramūnui Baniui, Archi-tektūros skyriaus vedėjai Gintarei Baltrūnei. Birutei Saulei dar padovanojo sidabrinį Tel-šių – Lietuvos kultūros sostinės 2016 – ženkleli. Skulptūros autorė ir jos darbo vadovas susirinkusiejiems paaiškino šio meno kūrinio simbolio reikšmę. Renginyje dalyvavo LR aplinkos ministras Kestutis Trėciokas, pastebėjės, jog pavaizduotas stalas su kryželiu – priminimas, kad jis niekad neliktu tuščias, taip pat – rajono savivaldybės administracijos direktorius Saulius Urbo-nas ir kt. LPKTS Telšių filialo

pirmininkė Regina Chmieliuskiene padėkojo už sukurtą ir pastatytą prasmingą paminklą ir palinkėjo būti vie-ningiemis, gyventi su viltimi ir meile... Sventės dalyviai meldėsi, dundant traukiniams, čia aukotose šv. Mišiose, klausėsi chorų „Tremties aidai“ ir „Že-maičiai“ atliekamų giesmių ir dainų, vaišinosi šaulių išvirta gardžia kareiviskai koše, dalijosi prisiminimais. Kaip

šio krašto žmonėms jau įprasta, ypatin-gesnes akimirkas fiksavo „metraštini-ku“ vadintamas Telšių miesto Garbės pilietis, fotomenininkas Mečislovas Šilins-kas, patsai patyrės tremties negandas, šiemet atšventės 85-ą savo sukaktį.

Man, šio teksto autorei, nors ir gi-musiai iš Sibirų dardančio traukinio gy-vuliniam vagone, Gedulo ir Vilties die-nos minėjime skaitant savo eilėraštį,

skirtą tremtinių Bidvų šeimai, nejma-noma buvo suvokti ir pajauti į Tėvynę grįžusių tik dviem iš tos šeimos – Sta-nislovo ir Elenos (tremtyje – dar vai-kučių) dvasinės būsenos šitokią dieną, kai kitų septynių, artimiausiuju, né kapų aplankyt negali...

Elena BORUSEVIČIŪTĖ-SIDLASKIENĖ
Mečislovo Šilinsko nuotrauka

Veidrodis žiemą

Lietuvos rašytojų sąjunga pristatė trikalbę Leonardo Gutausko knygą „Veidrodis žiemą“ – Daliai Grinkevičiūtei dedikuotą poemą. Poema jau skaitytojui žinoma. Ji 2004 metais buvo publikuota Leonardo Gutausko knygoje „In fine“. Pastarasis formatas – poema trimis kalbomis – literatūrologės Gintarės Bernotienės sumanymas, realizuotas kartu su Laptevo jūros tremtinių brolia „Lapteviečiai“ ir puikiais bendradarbiais – poetais ir vertėjais Egle Juodvalke, išvertusia poemą į anglų kalbą, Vitalijum Asovskiu, prakalbinusi poemą rusų kalba, ir dailininkė Viktorija Daniliauskaitė, „aprengusi“ knygą kančios nutyrintu baltumu. Tai tekstas, prabylantis tremtinių vakių lūpomis potremtinei kartai, kuriai, kaip buvo pastebėta vakaro metu, yra daug sunkiau išgyventi trėmimų paliktas žaizdas tautos sąmonėje. Kaip palydymajame žodyje rašo knygos rengėja Gintarė Bernotienė, „Zenkiška, kad knygos autoriai ir sumanytojai priklauso antrajai kartai tremties traumą ir totalitarizmo žiemą išgyvenusiujių kartai. Poetas, dailininkas ir rašytojas Leonardas Gutauskas yra iš Vorkutos lagerių grįžusio kalinio sūnus. Ledinė Trofimovsko salos skaityklą kartu su Dalia Grinkevičiute ištverė Jakutskės gimuosios grafikės Viktorijos Daniliauskaitės tėvai. Antrą vasarą po karo Dalia Grinkevičiūtė tarsi žaislą ant rankų nesiojo šioje saloje gimusį Joną Markauską (...). Šio įvado autorė – jo dukra.“

Kuo ši poema-epitafija gali būti aktuali mąstant apie trėmimus, mūsų istoriją ir ateitį? Sakyčiau, tremčių istorijos, kaip sakramentinės aukos, reflektavimu. Atsikartojantis refrenas „Nuplauki mane / ir aš būsiu baltesné už sniegą“ yra beveik adekvati 51 psalmės eilutei „Nuplauk mane, ir būsiu baltesnis už sniegą“ (Ps 51, 9). Galima ieškoti daugybės metaforos „nuplauki

mane“ prasmių – nuo ap(si)valymo ir krikšto vandeniu iki atgimimo naujam gyvenimui. 51-oji psalmė dar vadina „Atgailos malda“. Joje prašoma atleidimo, tyrumo malonės ir atnaujintos dvasios – to, kas ypač svarbu, norint iš skaudžios istorijos tarpsnio išeiti dar stipresniems, dar aiškiau matantiems perspektyvą ir tikslą: „Sukurk man tyra širdį, Dieve, / ir atnaujink manyje ištikimą dvasią“ (Ps 51, 12), – gieda psalmistas.

Iakis krito ir kitas aukos, aukojimo, atnašavimo motyvas – duonos metafora, kažkaip savaime primenant Eucharistiją, bet turinti, – sąmoningai auto riaus įvestą ar pasąmoningai – ir labai realią atramą tremtinių gyvenime: mirštantis paskutinį duonos davinį palieka gyviesiems. Šiai turtų ir garbės godžiaus laikais protu nesuvokiamas donorystės forma: atiduoti paskutinį kąsnį, kai pats miršti iš bado.

Kita paralelė su aukos, kančios galia atgimdyti justi poemos herojės meditacijoje ar maldavime, nukreiptame į savo pačios sielą: „Pabusk, meldžiu, mano siela, / Pabuskitė skambūs žolynai ir pievų varpeliai, / Ir stygos nendrynu, pabusk ir paragink mane, / Kad pažadinčiau miegančią aušrą.“ (p. 20)

Šios eilutės randa atbalsį Giesmių giesmėje: „Kas yra ta, kuri ateina iš dykumos, / pasirėmusi į mylimąjį? / Po obelimi žadinav tave. / Ten tavo motina kentė gimdymo skausmus su tavi mi, / ten kentė gimdymo skausmus ta, kuri tave pagimdė“ (Gg 8, 5). Poemoje „Veidrodis žiemą“ poetas kalba apie tremtinio tévynės ilgesį ir karščiausią norą – norą sugrižti namo. Apie prisiminimų galią keisti tikrovę bent jau sielos lygmeny. Apie troškimą kaip maldą. Apie namų, téviškės perkėlimą į laiką, iš kurio jau nieko negalima atimti, kol žmogus gyvas. Tai išlaivinanti būsena.

Laima ARNATKEVIČIŪTĖ

Lietuva paminėjo 75-ąsias pirmųjų trėmimų metines

(atkelta iš 2 psl.)

Renginyje dalyvavo ir kalbėjo Pakruojo rajono savivaldybės vicemeras, dviejų kadencijų Lietuvos Seimo narys, Jonas Juozapaitis. Dalyvavo ir Pakruojo savivaldybės Svietimo skyriaus atstovas Algiris Šidlauskas.

Renginio pabaigoje su gimnazistais pabendravome prie vaišių stalo.

Zita VĘŽIENĖ

Viduklėje

Prisimindami pirmųjų trėmimų metines Raseinių rajono Viduklės Simo-

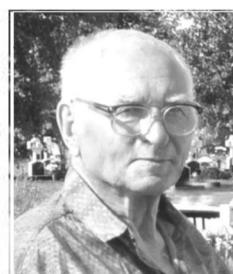
no Stanevičiaus gimnazijos bendruomenė organizavo žygį pėsčiomis „Vilties angelų keliu“. Žygiamose miškais iš Kušeliškių kaimo į Lyduvėnus. Žygio metu ant medžių šakų pakabinome 75 angelus, kaip priminimą, kad žmonės, patyrę tremtį, visada bus mūsų širdyse.

Žygis „Vilties angelų keliu“ – tai mūsų pagarba šio istorinio įvykio aukoms ir liudininkams bei pilietinė pareiga neleisti laiko dulkėms užkloti šio skaudaus mūsų istorijos knygos puslapio.

Audra SAMIENĖ

Sveikiname

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusį tremtinį, ilgametį LPKTS Šiaulių filialo tarybos narį, filialo vėliavnešį, aktyvų talminką visuose darbuose Gediminą KELMELĮ. Linkime stiprios sveikatos ir ilgai darbuotis Tėvynės labui. Telaimina Aukščiausiasis Jus ir Jūsų šeimą.

LPKTS Šiaulių filialas

Jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Biržų filialo narius:
Vilius BALTUŠIENĘ, Vilgelmą BANIULEVIČIŪ, Emilią JUŠKIENĘ ir Juozą PRUNSKŪ – 85-ojo,
Eugeniją DRAGŪNIENĘ, Emilią SLAVINSKIENĘ ir Severiną ŠULNIENĘ – 75-ojo,

Kostą GALVELĘ ir Reginą MACYΤĘ – 70-ojo,

Algimantą ŽALĄ – 60-ojo.

Linkime stiprios sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Biržų filialas

Garbingo Jubiliejaus proga sveikiname birželio mėnesį gimusių buvusių tremtinius:

Janiną ŠEDYΤĘ-KIRSTUKIENĘ ir Anelę SEIBUTYTĘ-PAKŠTIE-

NE – 85-ojo,

Sigutę SEJONIENĘ – 80-ojo,

Reginą TINDŽIULYTĘ-SAKAPILVIENĘ – 75-ojo,

Antaną BRUŽĄ – 70-ojo,

Viktorą ir Vladimirą JAKUBOVIČIUS – 60-ojo.

Linkime stiprios sveikatos, sielos ramybės, Švč. Mergelės Marijos globos.

LPKTS Rokiškio filialas

Jubiliejino gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname Jonavos filialo narį Juozą JOKIMĄ. Linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, laimingų ir džiaugsmingų ilgiausių metų ir Dievo palaimos.

LPKTS Jonavos filialas

Jubiliejino gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Jonavos filialo narį Antaną VAIČIUŠKĄ. Linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, džiaugsmingų ir laimingų ilgiausių metų ir Dievo palaimos.

LPKTS Jonavos filialas

Padėka

Dékojame knygos „Tremties vaikai“ 3 tomo leidybai paaukojusiems:

Zenonai Marijonai Žvirblienei – 20 eurų,

Genei Tamošauskienei – 25 eurus,

Vytautui Butkui – 30 eurų,

Povilui Jakučionui – 20 eurų,

Elenai Pėstinytei – 30 eurų,

ir Povilo Jakučionio knygos „Kaimo prie lakštingalų upės istorija“ leidybai paaukojusiems:

Alpiui Visockiui – 20 eurų,

Jonui Jakučionui – 400 eurų,

Algimantui Jakučionui – 400 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išeina keturis kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,40, 3 mėn. – 7,19, 6 mėn. – 14,40 Eur.

Nelikite be savo laikraščio!

2016 m. liepos 8 d.

Tremtinys

Nr. 25 (1191)

5

1941-ųjų birželio 14-osios trėmimą prisimenant

„Negaliu pamiršti okupantų žiaurumo...“

Kelios Šliomovičių kartos gyveno Utenos krašte. Jie nebuvo turtingi. Joselis Šliomovičius, gimęs 1897 metais, gyveno Kaune, Vilijampolėje. Dokumentuose pasui gauti nurodė, kad dirba spaustuvinku, o iki 1923 metų tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Jaunesnysis brolis Giršas, gimęs 1903 metais, taip pat atvyko gyventi į Kauną, tapo pardavėju. 1927 metais vedė fabrikanto Iserio Blocho jauniausią dukrą Sonią. Si šeima buvo labai turtinga, nuo seno Vilijampolėje turėjo medžio apdirbimo įmonę (Nemuno ir Neries santakoje), ar ne šešis namus Kauno senamiestyje.

Giršas ir Sonios Blochų šeimoje viena po kitos gimė aštuonios dukros. Sako, žmogus labai laukė sūnaus ir norėjo jam perduoti verslą. Tik sūnus gimė devintas, tačiau verslui netiko. Iseris mirė būdamas vos 52 metų, Sonai tebuvo keturiolika. Tad kai po šeimos galvos mirties buvo dalijamas turtas, jis atiteko suaugusioms dukroms, o mergaitė tegavo kambario butą ir išlaikymą. Studijavo medicinos institute. Gal ir nusivylė Giršas, kartu su žmona negavės šeimos turto dalies, tačiau nenusiminė. Jis turėjo gero prekybininko gyslelę, tad pradėjo savo verslą: metalo dirbinių, įrankių (kastuvų, grēblių, kirvių) didmeninę prekybą. Nemuno gatvėje įsigijo dviejų aukštų sandelius, vežė iš Vokietijos prekes ir platinuo Lietuvos įmonėms ir parduotuvėms. Dirbo kartu su žmona, nes ji, baigusi tris instituto kursus, medicinos studijas metė.

Sunkus darbas užgulė jauną šeimą. Iš pradžių dirbo tik abu. Vėliau priėmė keletą tautiečių, jaunu berniukų, likusių be pragyvenimo šaltingo. Gal būtų išsivertė ir be jų, tačiau noras saviesiems padėti nelaimėje nugalejo. Šeimai mažas Sonios butelis jau buvo permažas, tad Kauno naujamiestyje samdė didelį namą su ilgu koridoriumi ir ar ne dešimčia kambariu.

1929 metais Šliomovičiams gimė dukra Frida, o 1937 metų gegužės 3 dieną – dyvynukai Jakovas ir Iseris. Beje, dyvynukų Šliomovičių giminėje buvo daug. 1941 metais Frida baigė Žydų mokyklos penkias klasės, dyvynukams tebuvo ketveri.

Motina turėjo tikslą – išmokslinti vaikus, duoti tai, ko ji neturėjo: aukštąjį mokslą ir specialybę. Bet birželio 22-ąją atvyko trėmėjų mašinos. Giršą išvežė viena mašina, o motiną su vaikais – kita. Net atsisveikinti neleido. Motina labai verkė. Kai ją su vaikais suskélé į vagonus geležinkelio stotyje, kitame ešelone pamatė prie lango stovintį tėvelį! Jis pripuoless prašė sargybinio perduoti šeimai pinigu, bet neleido. Visi pinigai buvo pas Giršą, nes manydamas, kad veš kartu visą šeimą, jis pasiėmė vienas santaupas. „Ten susitiksite ir atiduosi,“ – melavo kareivis. Deja, ta diena išaušo tik po penkerių metų...

Giršą Šliomovičių iš lagerio išleido 1945 metų gruodį. Gruodžio 25-ąją jis traukiniu atvažiavo į Novosibirską. Ten susirado sunkvežimį, važiuojantį reikiamą kryptimi ir įsiprašė pavežamas. Tačiau sniego buvo tiek daug, kad važiuoti neįmanoma, gal už trisdešimties kilometrų kelionė baigėsi. Mašina sugrižo atgal, o Girša ryžosi likuši keliai nueiti pėsčiomis. Kad nenuklystų nuo krypties, eidavo daugiausiai naktimis, kai išsiziebdavo kaimų ir gyvenviečių žiburių.

bausmės laikas toks trumpas, nes beveik visus lietuvius teisė ne mažesnė kaip 10 metų lagerio bausme. Ir dar puše tiek laiko tremties... Tokia nedidelė bausmė sužlugdė Giršo sveikatą, nusilpo širdis, alpdavo. Tik kauniečio gydytojo dėka išliko gyvas. Šis gydė, išrašė atleidimą nuo darbo, o kai reikėjo vėl eiti į miškus, pasistengė palikti jį darbuotis lagerio virtuvėje. Sako, Lietuvoje šis gydytojas dirbo stomatologu, tačiau lageryje teko gydyti visokias ligas, tapo bendrosios praktikos gydytoju. Jo byla buvo kitokia nei kitų kalinių: gyvendamas Kaune, dar Lietuvos neprieklausomybės laikais, agitavo tautiečius vykti gyventi į Izraelį, padėti kurti savo valstybę. Vien dėl šios priežasties okupantai žmogų įkalino 10 metų. Kai iškalėjo ši laiką, lagerio vadovybė pasikvietė ir pareikalavo raštiskai atsiskyrė sionizmo, tai yra, niekada neaiškinti apie žydų valstybę ir ten pačiam nevykti. Gydytojas tokio pasižadėjimo nepasirašė, tad jam atseikėjo dar penkerius metus lagerio...

Sonią su vaikais nuvežė į Altajaus krašto Kamenio prie Obės miestą. Tremtinius sugrūdo į barakus. Sonia buvo labai sutrikusi, dyvynukai verkė. Prie jų priėjo rusė moteris ir pasiūlė gyventi jos trobelėje, kadangi vyras ir sūnus buvo sovietinėje kariuomenėje. Išgérė arbatus, pailsėjo ir nutarė neiti gyventi į barakus, o samdyti kambariuką ar jo dalį pas vietinius rusus. Po kurio laiko Sonia iš viro gavo perlaidą.

Motina visą dėmesį skyrė vaikų išsimokslinimui. Intensyviai mokė juos rusų kalbos. Dyvynius į mokyklą leido nuo šešerių, nes tie greitai išmoko skaitytį ir rašytį. Namuose kalbėjo žydiškai ir rusiškai, tačiau jaunelių nemokė rašyti sava kalba, manydama, kad vaikams taip bus lengviau mokykloje. Ir dar viena priežastis vertė motiną mokytį vaikus rusiškai. Tai kitakalbių diskriminacija. Tremtyje gyveno tokia žydro Abramovo Šapyro šeima, kuri tarpusavyje kalbėjo žydiškai ir norėjo išlaikyti savą kalbą ir papročius. Iš nevilties, vargo prispausti, siuntė mažametę vaiką elgetauti. Tas éjo per trobas ir laužytą pusiau žydiška kalba prašė išmaldos. Vietiniai pyko, kad ubagautojas – ne rusas, vijovaiką iš trobų, o kartą paaugliai žiauriai sumušė...

Sonai pasisekė įsidarbinti vaikų darželyje apskaitininke. Persikėlė gyventi pas Vožanus. Dar vėliau pavyko į Kauno medicinos instituto gauti pažymą, kad yra baigusi tris kursus, tad buvo priimta dirbtį į tuberkuliozinį dispanserį sesute.

Giršą Šliomovičių iš lagerio išleido 1945 metų gruodį. Gruodžio 25-ąją jis traukiniu atvažiavo į Novosibirską. Ten susirado sunkvežimį, važiuojantį reikiamą kryptimi ir įsiprašė pavežamas. Tačiau sniego buvo tiek daug, kad važiuoti neįmanoma, gal už trisdešimties kilometrų kelionė baigėsi. Mašina sugrižo atgal, o Girša ryžosi likuši keliai nueiti pėsčiomis. Kad nenuklystų nuo krypties, eidavo daugiausiai naktimis, kai išsiziebdavo kaimų ir gyvenviečių žiburių.

riai. Po gerą savaitę trukusios naktinės kelionės vyras pasibeldė į gryčiukės duris...

– Tėvo grįžmą pamenu, – pasakoja Iseris Šliomovičius. – Atidarome duris, o už jų stovi aplėdėjės žmogus, apsivyniojęs galvą, kojas ir rankas kažkokais skudurais.

Šiūlome, stebėjome, kol jis ištarė mūsų vardus... Tada supratome, kad atvyko tėvelis... Tremtinį šeimoms tai buvo didelė naujiena, kadangi jų vyrai dar kalėjo lageriuose ir apie susitikimą su šeimomis net nesvajojo.

Išijungės iš šeimos gyvenimą, Giršas stebėjosi, kokias dideles skolas turi šeima. Juk gaunamo atlyginimo neužteko kambario nuomai ir maistui, tad Sonia ne tik neturėjo už ką mokėti nuomą, bet ir skolinosi iš vietinių. Vyraus sumanė išeiti. Per neilgą laiką susirado Lietuvoje ir Amerikoje gyvenančius giminaičius ir paprašė paramos. Kadangi pinguis tremtiniams siusti buvo uždrausta, atkeliao siuntiniai su drabužiais, maisto produktais. Iserui, kaip invalidui, tada turėjusiam vos keturiasdešimt dvejus, privalomai dirbtį nereikėjo, vyras gautomis gėrybėmis prekiavo turguje. Jau po metų padengė ne tik visas šeimos skolas, nebebadavo, bet ir nusipirkė nedidelę trobelę ir keturių arčių daržą. 1949 metais pasaulį išvydo ketvirtas vaikas – dukrelė Tatjana.

Taip bėgo metai. Vaikai stropiai mokėsi. Dyvyniai, neturėdami šeoliukos, baigė vidurinę mokyklą. Motinos valia turėjo studijuoti aukštojoje mokykloje. Frida labai norėjo tapti gydytoja, tačiau tremtiniams buvo uždraustas studijuoti mediciną. Gerai išlaikė egzaminus, tačiau mandatinė komisija nepraleido. Tad atstojo į pedagoginį institutą, tapo mokytoja. Jakovas buvo geras matematikas ir šachmatininkas. Nenorėjo studijuoti kitur. Barnaule buvo tik pedagoginis ir žemės ūkio institutai. Tai broliai iškeliavo į Tomską. Jakovas įstojo į universiteto Matematikos fakultetą, o Iseris tapo Politechnikos instituto Mechanikos fakulteto studentu. Gyveno atskiruose bendrabučiuose – kai kurie priminė dideles kaimiškas trobas.

Tėvai su vaikais pradėjo galvoti apie grįžimą į Lietuvą. 1962 metais Giršas Šliomovičius parašė į Lietuvą pareiškimą dėl leidimo sugrižti. 1962 metų lapkričio 30 dieną Kauno miesto vykdomojo komiteto komisija (jos pirminkas K. Lengvinas, LKP miesto sekretorius J. Mikalauskas ir milicijos viršininkas J. Abukauskas) slaptoje išvardijo siūlę saugumui, kad Giršo Šliomovičiaus ir jo šeimos, „kaip stambaus prekybininko, buvimas Kaune yra ne-

Šliomovičiai su vaikais ir vaikaičiais

pageidautinas“.

Frida ir Jakovas patraukė į Ukrainą. Iseris 1963 metais atvažiavo į Kauną, kaip inžinierius. Susirado darbą Staklių gamykloje, paskui darbavosi Automatizavimo priemonių gamykloje. Tapo išradėju. Jo ir draugų sukurtas dauginimo aparatas ERA-2 tuo metu buvo moderniausias Sovietų sajungoje. Po dvejų metų į Lietuvą grįžo ir tėvai su sesute Tatjana. Iš gausios Šliomovičių šeimos šiandien tik vienas Iseras gyvena Lietuvoje. Tėvelis Giršas mirė 1981 metais, mama Sonia 1987-aisiais. Jakovas Šliomovičius, Frida Preiskel ir Tatjana Epštein gyvena Izraelyje. Su jais Iseras palaiko glaudžius santikius, vos ne kasdien sulaukia sesers Fridos skambučio. Iseris liko nevedės, vienas gyvena kooperatiname bute, kuri pasistatė vos atvykės iš tremties.

„Žinoma, norėjau sukurti šeimą, – su lengva ironija pasakojo Iseris. – Iš pradžių buvau per jaunas. Nuo 35 metų amžiaus penkiolika metų siekiau, kad mane išleistų gyventi į Izraelį, ruošiausi ten ieškoti žmonos. Tačiau manęs vis neišleido, net į užsienio keliones, išskyrus, žinoma, į vadinašias demokratines valstybes, kai viską tvarė gamyklos partorgas. Kai jau galėjau išvykti, sukako penkiasdešimt, tad nusprendžiau likti gyventi Lietuvoje ir apie šeimą pamiršti. Dabar visą laiką leidžiu prie knygų, kurių turiu apie keturis tūkstančius.“

Kai mus ištrėmė, tai karos pradžioje jau per pirmą vokiečių oro ataką buvo bandoma sugriauti Aleksoto tiltą. Viena bomba pataikė į mūsų nuomojamą namą ir jį visiškai sugriovė. Tai-gi jei būtume gyvenę Kaune, visi būtume žuvę... Per žydų naikinimą vokiečių okupacijos metais irgi tikriausiai nebūtume išgyvenę. Tad kartais lenda į galvą mintis, kad jei ne tremtis, niekas iš mūsų šeimos nebūtų išgyvenę. Tačiau tremtyje mačiau tokius baisumus, kad niekaip negaliu pateisinti okupanto dėl tų milijonų badu numarintų, kasyklose žuvusių, kelionėse gyvuliniais vagonais mirusių ir šiaip be priežasties nužudyti. Okupantas buvo žiaurus ir neteisingas, jo demagogija lipo per kraštus. Kas nematė to baisumo, gali spręsti ir iš įvykių Ukrainoje.“

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Pirmoji okupacijos auka – policininkas Aleksandras Barauskas

Šiemet birželio 15 dieną buvo minimos Nepriklausomos Lietuvos pasienio policininko, Lietuvos kariuomenės atsargos viršilos, Šaulių sąjungos nario Aleksandro (Alekso) Barausko, nužudyto Alytaus apskritys Varėnos valsčiaus Ūtos kaime Raudonosios armijos karių, žūties 76-osios metinės.

Aleksandras Barauskas gimė 1899 metų liepos 12 dieną Panevėžio apskrityje, Krekenavos valsčiuje, Butrimonių kaime neturtingų ūkininkų šeimoje. Tėvai turėjo tik 4 hektarus žemės. Šeimoje buvo dar 5 vaikai – broliai Ignas ir Antanas (vėliau jis gyveno Šiauliuse, tarnavo kalėjime ir buvo šaulys), bei seserys Veronika, Barbora ir dar viena, gyvenusi Latvijoje. Tėvas mirė, kai Aleksandru buvo 7 metai, todėl jam teko piemenauti, o vėliau iki kariuomenės buvo bernas samdinys ir padėjo šeimai išgyventi.

A. Barauskas nuo 1920 metų liepos 24 dienos iki 1923 metų balandžio 11 dienos tarnavo Lietuvos kariuomenėje Drausmės batalione 2-oje kuopoje, karinis laipsnis – viršila. Nuo 1927 metų sausio 1 dienos iki 1928 metų balandžio 5 dienos tarnavo nepilnamečių nusikaltėlių drausmės ir auklėjimo įstaigoje auklėtoju (nepilnamečių įkalinimo įstaiga buvo Alytuje – aut. past.). Nuo 1929 metų liepos 11 dienos iki 1940 metų birželio 15 dienos tarnavo Alytaus baro pasienio policojoje eiliniu policiininku, vėliau sargybos viršininku. Pirmojo Lietuvos policijos tarnautojų surašymo 1932 metų sausio 17 dienos lape nurodyta, kad Aleksandras Barauskas savamokslis, bet moka lenkų kalbą. 1932 metų vasarą, tarnaudamas Perlojoje, susituokė su Ona Bučinskaitė (1914–2002), Perlojos miestelio gyventoja. Gimė dvi dukters: 1933 metais – Onutė ir 1935 metais – Marytė.

Duktės Onos teigimu, jos tėvas pasienio policojoje tarnavo Perlojoje, I Varėnoje ir Ūtoje. Kiek prisimena, tėvas buvo šaulys ir daugiausiai lankėsi Varėnos I šaulių namuose. Kai buvo nužudytas, jo palaidojimu rūpinosi Per-

Aleksandras Barauskas (iš kairės pirmas) su savo sargybos vyrais (laisvais nuo tarybos). 1934 metai

lojų šauliai, ir Aleksandras Barauskas palaidotas Perlojos bažnyčios šventoriuje. Lietuvos centriniam valstybės archyve pavyko rasti duomenų, kad A. Barauskas priklausė XIX Alytaus šaulių rinktinės Varėnos 26-am šaulių būriui.

1940 metų birželio 15-osios ankstyvą rytą vyr. policininkas Aleksandras Barauskas, naktį patikrinęs pasienio sargybos postus, su šeima ilsejosi savo bute, mediniame vieno aukšto name, kurio viename gale gyveno savininkas Vincas Semsė, kitame buvo butas, kuris kartu buvės ir pasienio sargybos būstinė. Ši būstinė buvo įkurta nesenai – 1940 metų sausį, kai buvo baigtas naujas – Lietuvos–Sovietų sąjungos – sie nos ženklinimas. Buvusi administraci nė linija neteko prasmės ir Lietuvos valstybės siena persikelė į rytus. Paryčiui pasienio sargybos būstinę apšaudė ir užpuolė įsibrovėliai sovietų kariai. Budeliai atliko niekšišką darbą ir pasitraukė į Baltarusijos teritoriją, kuri nuo namo buvo už 100 metrų. Netrukus buvo suorganizuota trių asmenų delegacija, kuri su balta vėliava nuvyko so vietų teritorijos link. Naiviai tikėtasi kartu ištirti ši neregėto žiaurumo įvykį. Sovietai, žinoma, įkvietimą neatsi liepė, nes jie jau žinojo, kas laukia vienos Lietuvos. Pasienio sargybos viršininko Aleksandro Barausko nužudy mu prasidėjo pusę amžiaus trukusi Lie-

tuvos okupacija...

Štai kaip užpuolimo aplinkybės aprašyti to meto dokumente:

„Šiandien, birželio 15 dieną, 5 valandą ryte, pas mane atvyko 2-osios Ūtos sargybos policininkas Drazdauskas Pranas ir pranešé, kad apie 4 val. rusai nužudé vyr. policininką Barauską Aleksą. Apie įvykį pranešęs pasienio baro viršininkui, 5 val. 40 min. nuvykau į įvykio vietą. Vykdant į įvykio vietą Noškūnų kaime sutikau vežimą su vyr. policininku Barausku kūnu, nes jis sužeistas kurį laiką buvo su gyvybės žymėmis, bet vežamas pas gydytoją kelyje mirė. Atvykės į Ūtos kaimą patyriau, kad apie 3 val. 40 min. rusų kareiviai apšaudė Ūtos sargybos būstą iš šautuvų ir kulkosvaidžių. Šaudymas tėsėsi apie 20 minučių. Po to rusų kareiviai, kurių buvo apie 20 žmonių, prislinkę prie sargybos būsto apie 30 metrų, metė granatą, kuri sprogo prie būsto langų. Po to šeši kareiviai išveržė į sargybos būstą, išvedė vien baltiniai apsirengus sargybos viršininką, policininką Barauską į kiemą ir čia pat prie prieangio vienas rusų kareivis krito jam keletą kartų kardu per galvą. Barauskui sugriuvus, kitas rusų kareivis iššovė į galvą. Po to visi rusų kareiviai pasitraukė už valstybinės sie nos į savo pusę.

(keliamas į 8 psl.)

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

Klemensas Arlingevičius, g. 1934 m., pogrindinės organizacijos narys, Šedava, 1949–1951 m.

Stanislovas (Stasys) Brazulevičius, g. 1905 m. (po mirties), policininkas, Trakų aps. Žiežmarių valsč., 1936–1941 m.

Julijonas (Julius) Ivanauskas, g. 1912 m. (po mirties), antivokiškos pogrindinės organizacijos narys, Kėdainiai, 1944 m.

Gediminas Jaseliūnas, g. 1931 m. (po mirties), partizanas, Alytaus aps. Butrimonių valsč., Dainavos apyg. Dzūkų rinktinės Lakštingalos būrys, 1947–1949 m.

Aldona Stasė Klovienė-Pangonytė, g. 1927 m., pogrindinės organizacijos narė, Alytaus aps. Miklusėnų k., 1945–05–1945–10.

Kazimieras Stadalkynas, g. 1884 m. (po mirties), partizanų ryšininkas ir rėmėjas, Trakų aps. Onuškio valsč., 1944–1946 m.

Kazimieras Survila, g. 1924 m. (po mirties), partizanas, Svenčionių aps. Daugėliškio valsč., Vytauto apyg. Tigrų rinktinės V. Žaliaduonio-Roko būrys, 1945–1946 m.

Vytautas Šalčiūnas, g. 1927 m. (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1946–1948 m.

Petras Zigmantas, g. 1906 m. (po mirties), partizanų ryšininkas ir rėmėjas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Geležinio Vilko rinktinė, 1946–1948 m.

Zina Žilvienė-Stasytė, g. 1955 m., pogrindžio spaudos platintoja, Kaunas, 1976–1989 m.

Pasiteirauti tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba. Sąrašas skelbiamas vadovaujantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: „Pretendantai į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje“.

1941 metų Birželio sukilimo žingsnių aidas

savo rafinuotą kaukę ir atvirai rodydamas savo tikrąjį grobuonies veidą, pradėjo masinį Lietuvos žmonių trėmimą ir žudymą. Kita data jau žymi mūsų tautos pasipriešinimą – Birželio 22–28 dienų sukilimą. Apie ši sukilimą kiek plačiau ir pakalbėsime.

Birželio sukilimas, jo žingsnių eiga – tai garbingas mūsų istorijos, mūsų kovų dėl laisvės puslapis, kurio negali užtemdyti jokie pakampių šešeliai. Pažvelkime į pirmosios sovietinės okupacijos metus, kurie iššaukė žmonių ryžtą sutraukyti sovietines grandines ir nusimesti nelaisvės pančius.

Tautos naikinimo pradžia

Didėjo sovietinės teroras, miestuose kilo įvairių produktų kainos, mažėjo gyventojų perkamoji galia, pradėjo stigti savo pertekliumi Nepriklausomybės metais garsėjusių maisto produktų,

paskelbtos naujos prievolės, ypač sekinančios kaimo ūkininką. Atsirado nauji žodžiai, kaip „sabotažas“, „buožė“, „liaudies priešas“, „kolchozas“... Su didėjančiu kolonistų atvykimu didėjo kraštoto rusinimas, Bažnyčios persekcionimas, lietuvių tautinės savigarbos slopinimas, vyko masiniai žmonių suėmimai. Suiminejant žmones, griaunant Lietuvos sanklodą, Maskvai aktyviai talkino Antanas Sniečkus, Aleksandras Guzevičius, Męčys Gedvilas, Justas Paleckis bei juos paňašūs mūsų tautos duobkasiai. Pradėta naikinti ir mūsų kultūra. Petrašiūnų popieriaus fabrikas vos spėjo „ryti“ čia suvežtas krūvas knygu. Kai kada nepatinančios atėjūnams knygos buvo tiesiog deginamos vietoje.

1941 metų birželio 14 dieną naktį prasidėjo Lietuvos gyventojų trėmimas, tos baisiosios birželio dienos, kurios ir turėjusiems dar kažkokią iliuziją, pa-

rodė tikrąjį okupanto veidą, jo tikslus. Kankinių krauju nusidažė daugelis Lietuvos vietų. Ypač išgarsėjo žudynės Červenėje, Pravieniškėse, Panevėžyje, Budavonės miške, Pažaislio šile, Skaruliuose, Rainiuose. Daugelis manė, kad karas – vienintelė viltis išsivaduoti iš raudonojo košmaro nakties. Žmonės jo laukė.

Pradėjo formuotis ir pirmieji pasipriešinimo okupantui būriai, atsirado pogrindinės organizacijos, kaip antai „Laisvosios Lietuvos sąjunga“, leidusi laikraštį „Laisvoji Lietuva“ ir kt. 1940 metų spalio 9 dieną slaptame pogrindžio organizacijų atstovų susirinkime nutarta susijungti į vieną organizaciją, kuri vėliau pasivadino Lietuvos aktyvistų frontu (LAF). Šios sujungtos organizacijos išsamią programą parengė Antanas Maceina.

(keliamas į 7 psl.)

Šių metų birželis žymėjo dvi mūsų tautai svarbias jubiliejines datas. Prieš 75 metus sovietinis okupantas, metus pašeimininkavęs Lietuvoje, nusimetė

2016 m. liepos 8 d.

Tremtinys

Nr. 25 (1191)

7

1941 metų Birželio sukilimo žingsnių aidas

(atkelta iš 6 psl.)

Lietuvių aktyvistų fronto tikslas buvo ruoštis sukilimui ir atkurti Lietuvos nepriklausomybę. Kadangi LAF buvo jungiamoji organizacija, atstovavusi įvairius mūsų tautos sluoksninius – jos sprendimai buvo teisėti, kaip ir teisėtas jos vadovaujamas Birželio sukilimas.

Rengiant sukilimą, Lietuvoje buvo sudaryti du štabai – vienas Kaune, kitas Vilniuje. Sie štabai patvirtino 1941 metų balandžio 22 dieną pogrindyme sudarytą Lietuvos Laikinają vyriausybę. Gali kilti klausimas, kodėl neužteko vieno, centrinio vadovaujančio štabo? Iš klausimą mūsų pokalbio metu atsakė dabar jau Amžinybėje besiilsintis tuometinės Laikinosios vyriausybės pramonės ministras Adolfas Damušis: „Dvieju štabų sudarymas tuomet buvo reikalingas ir dėl to, kad vieną sovietams likvidavus – liktų kitas, nebūtų nuslopintas sukilimo gyvybingumas“. Šią tiesą patvirtino tolimesni įvykiai.

1941 metų birželio 8 dieną Vilniuje buvo suimtas vienas iš sukilimo organizatoriu Vytautas Bulvičius. Vytautas Bulvičius su kitais suimtais aktyvistais po baisy kankinim buvo sušaudytis sovietinio karinio tribunolo nuosprendžiu. Išdraskius Vilniaus štabą, sukilimo vadovavimą perėmė Kaunas. Cia pagrindinis Lietuvos aktyvistų fronto štabas, vadovaujamas Leono Prapuolenio, buvo išskirės atskirame specialiame kambaryje Prisikėlimo parapijos senelių prieglaudos ligoninėje Aukštaičių gatvėje.

Sukilimo pradžia

Birželio 22 dienos 5 valandą Juozo Rudoko vadovaujamas sukilėlių būrys užima paštą. Sovietinės kariuomenės pagasdinimui rusų kalba pranešimas, kad „vokiečių desantas užémė Kauną“. Paskui buvo atjungtas okupacinės kariuomenės ryšių palaikymo su Maskva mazgas. Tai, žinoma, iššaukė sovietinės kariuomenės sutrikimą. Pulkininko Juozo Vėbros būrys užima Kauno radijo stotį. Pilypo Naručio žmonės – Radiofoną. P. Narutis, turėjęs Lietuvos Laikinojoje vyriausybėje vice-ministro rangą, labai aktyviai vadovavo LAF jaunimo gru-

pei. Vokiečių okupacijos metais jam teko Štuthofo koncentracijos stovyklos kalnio dalia, kurią jis pats pavadinė „Štuthofo akademija“... (2000 metais Pilypą Naruti popiežius Jonas Paulius II apdovanojo Šv. Grigaliaus Didžiojo ordinu, o 2002 metais Lietuvos Prezidentas – Vyčio Kryžiaus ordinu).

Šauniai dirbo ir Romas Šatas su savo bendražygiais, konstruodami nedideles radijostotis. Vėliau Romas Šatas – fizikos-matematikos profesorius, pasižymėjė sumanumu dirbdamas JAV karinių pajėgų branduolių energetikos laboratorijoje.

Daktaras Adolfas Damušis, Leonas Prapuolenis ir Juozas Vėbra parengė atsišaukimo įtaučią Deklaracijos tekstą. 1941 metų birželio 23-iosios 9 valandą 28 minutės per Lietuvos radiją LAF Vyriausiojo štabo vardu žodį tarė Leonas Prapuolenis. Visai Lietuvai paskelbta džiugžinia: „Susidariusi Laikinoji vėl naujai atgimstančios Lietuvos vyriausybė šiuo skelbia atstatanti Laisvą ir Nepriklausomą Lietuvos Valstybę. Prieš viso pasaulio tyrają sąžinę jaunoji Lietuvos valstybė entuziastingai pasižada prisdėti prie Europos organizavimo naujais pagrindais. Žiauraus bolševikų teroro iškankinta Lietuviai Tautaryžtasi kuria ateiti tautinės vienybės ir socialinio teisingumo pagrindais“. Cia pat buvo paskelbtas Lietuvos Laikinosios vyriausybės narių sąrašas, sugiedotas Lietuvos himnas. Pasauliu įvairiomis kalbomis per radiją buvo skelbiama, kad Lietuva atstato sovietų sulaužytą savo Nepriklausomybę, paneigdama mitą apie „savanorišką išsijungimą“ į Sovietų sąjungą. Kaip rašoma prisiminimuose, žmonės, tai išgirdę, verkė iš džiaugsmo, vienaskaitėsveikino, prie pastatų buvo keliamos lietuviškos Trispalvės, Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje pradėjo gausti Laisvės Varpas, prie Nenėnomo kareivio kapo susirinkusi minia meldėsi, giedojo giesmes, tautos himnų. Šitas didinės tautos išsivadavimo nusiteikimas mano atmintyje yra išlikę lygišpūdingiausia penkerių metų vaikystės pasaka – išgirsta ir savo akimis matyta Šakių miesto aikštėje, kur susirinkusi daugybė žmonių minėjo besitraukiančios rusų kariuomenės nūždytų vietinių žmonių pavar-

des, sovietų piktdarybes, Trispalvių vėliavų gūsyje sveikino Lietuvos prisikėlimą, giedojo himną, liejosi orkestro garsai. Šis įvykis brėsdamas širdyje kartu su tėvų, ypač mamos patriotine nuostata turėjo didelį poveikį tolimesnio mano gyvenimo kelyje. Šia proga smagu prisiminti ir Kauno „Aušros“ gimnazijos savo mokytoją Alfonsą Vietriną, ižymų ilgų distancijų bėgiką, Birželio sukilimo dalyvį.

Sukilimas

Minėta Leono Prapuolenio kalba per radiją buvo ženklas visuotiniam Lietuvos sukilimui. Sukilimas paplitė visame krašte. Jame dalyvavo apie 20 tūkstančių žmonių. Sukilėliai išvadavo Kauną, Vilnių bei kitus didesnius ar mažesnius miestelius, kūrė krašto valdymo administraciją. Įnirtingos kovos su raudonarmiečiais vyko Kauno Senamiestyje – Marijampolės, Valančiaus, Birštono ir Daukšos gatvėse, Šančiuose, Aleksote. Ginant Aleksoto tiltą, žuvo karininkas lakūnas Jonas Dženkaitis. Puolant sukilėlius iš užnugario – Vytauto Didžiojo tiltą sovietai susprogdino kartu su per jį žygiuojančiais savo kariais... Ginant Petro Vileišio tiltą per Nerį, didele narsą, šaudant rusų kulkosvaidžiams, parodė Juozas Savulionis, buvęs Vilniaus policijos nuovados viršininkas. Jis staigiu šuoliu sugebėjo nutraukti sprogdinimo laidus. Tai atlirkės – žuvo pakirstas prieš kulkų. Tiltas buvo išgelbėtas.

Sukilėliai savo kariniais veiksmais siekė išlaisvinti Lietuvos žemę, apsaugoti nuo sunaikinimo mūsų tautos turtą, išvaduoti suimtuosius, apsaugoti nuo bėgančios raudonosios armijos teroro žmones. Kaip rodo statistiniai duomenys, sukilėliai nuo mirties išvadavo 3336 kalinius, apsaugojo nuo išežimo ir kalėjimo daugybė Lietuvos gyventojų. Birželio 24 dieną sukilėlių rankose buvo jau visas Kaunas. Kaujiečiai su dideliu įdomumu skaitė išėjusio laikraščio „I Laisvę“ pirmajį numerį. Lietuva turėjo savo Vyriausybę, buvo rengiamasi tos Laikinosios Vyriausybės pirmajam posėdžui.

Sukilėliai narsiai kovojo ir Vilniuje, Šiauliuse, Švenčioniuose, Žemaitijos apylinkėse bei kitose Lietuvos vietose.

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Stasė Pliuskatė

1935–2016

Gimė Šiauliu r. Tirelių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje penkias dukteris. Mokėsi Šiauliu vidurinėje mokykloje. 1949 m. su tėvais ištrema į Irkutskosr. Alzamajaus r. Į Lietuvą grįžo 1958 m. apsigyveno Radviliškyje, dirbo geležinkelio tarnyboje. Buvo ilgametė LPKTS tarybos narė. Dainavo buvusių tremtinų chore „Versmė“.

Palaidota Šiauliu r. Kužių kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiame seseris ir gimines.

LPKTS Radviliškio filialas

Stefanija Kraujelytė-Ivanauskienė

1945–2016

Gimė Molėtu r. Alantos valsč. Kaniūkų k. ūkininkų Anelės ir Stepono Kraujelių šeimoje. Visa šeima rėmė ir globojo Lietuvos partizanus, kurie dažnai rinkdavosi Kraujelių sodyboje, ten buvo išrengti du bunkeriai. Stefanija, kaip ir penkios jos seserys, buvo partizanų ryšininkė, jos brolis buvo paskutinis Lietuvos partizanas Antanas Kraujelis-Siaubūnas. 1951 m. šeima ištrema į Irkutsko sr. Čeremchovo r. Inga-Inginską medienos ruošimo darbams. Stefanija ten baigė pradinę mokyklą. Į Lietuvą šeima grįžo 1959 m., bet KGB neregistravo, neleido išsidarbinti dėl brolio kario partizano Antano Kraujelio partizaninės veiklos. Kraujelių šeima buvo išvaryta iš Lietuvos. Ieškojo prieglobščio Novosibirsko sr., galiausiai apsigyveno Krasnojarsko kr. Maklakove. Stefanija čia baigė septynmetę mokyklą. Būdama nepilnametė, dirbo gamykloje sunkiausius medienos paruošimo darbus. Tik 1966 m. sovietinė Lietuvos valdžia leido Kraujelių šeimai sugrįžti į Lietuvą. Apsigyveno Vilniuje, Kairėnuose. Čia Stefanija baigė prekybos mokyklą. 1969 m. ištėkėjo ir gyveno Alytuje. Dirbo Alytaus mašinų gamykloje. Mėgo dainą, dalyvavo ansamblų veikloje.

Palaidota Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Liūdi seserys su šeimomis, giminėmis ir artimieji.

Laisvės kovų dalyvė, habil dr. Janina Šyvokienė

Skelbimas

Liepos 16 d. (šeštadienį) Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke (Ukmergės r.) monsinjoro Alfonso Svarinsko antrijų mirties metinių proga vyks monsinjoro ir dviejų Lietuvos Laisvės kovotojų ir kankinių – kunigų Juozo Zdebskio ir Broniaus Laurinavičiaus – atminimui skirtas renginys.

11 val. bendra malda prie monsinjoro Alfonso Svarinsko kapo Ukmergės Dukstynos kapinėse.

Didžiosios Kovos apygardos partizanų parke bus pašventinti du kryžiai rezistentams kunigams J. Zdebskiui ir B. Laurinavičiui.

12 val. šv. Mišias aukos vyskupas Jonas Kauneckas. Šv. Mišiose giedos Vilniaus Gailestingumo šventovės jaunimo ansamblis.

13.30 val. prasidės konferencija, skirta trijų iškilių lietuvių tautos kunigų – monsinjoro A. Svarinsko, J. Zdebskio ir B. Laurinavičiaus – atminimui bei šiandieninės Lietuvos situacijos praties rezistencinių kovų požiūriu analizei. Kalbės kunigas Robertas Grigas, partizanas Jonas Kadžionis, dr. Ramunė Butkevičiūtė-Jurkvičienė, Nepriklausomybės Akto signataras Algirdas Endriukaitis, dr. Vincentas Vobolevičius ir jaunimo sambūrio „Pro Patria“ valdybos pirmininkas Vytautas Sinica.

Vilniaus sukilėliai birželio 23 dienos popietę Gedimino pilies bokšte iškélé Lietuvos Trispalvę, o kitos dienos ryte užėmė radijostotį. Per radiją sklidė sukilimo vadovybės Deklaracijos žodžiai, Lietuvos himnas.

Kaip pasakojama, šis visuotinis tautos sukilimas buvo labai netikėtas Lietuvos kolaborantų vadovui Antanui Sniečkui. Pasitraukės Rytų Lietuvą, jis ragino Jonavoje stovėjusius sovietinius tankus, kad šie grįžtų į Kauną atlikti savo kruviną darbą. Tada sukilėliai kreipėsi pagalbos į vokiečių karinę vadovybę. Pastaroji, atsiliepusi į sukilėlių prašymą, pasiuntė lėktuvus, kurie subombardavo pakelyje į Kauną važiuojančių sovietinių tankų koloną.

(bus daugiau)

Zigmas TAMAKAUSKAS

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinų ir tremtinų sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė

Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204

el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė

UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 2100 egz.

Kaina

0,60 euro

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekėjų atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS

Pirmojo okupacijos auka – policininkas Aleksandras Barauskas

(atkelta iš 6 psl.)

Sargybos būsto du langai nuo granatos sprogimo išdaužyti. Vieno lango stiklas turi peršovimo žymę. Sienoje taipogi yra kulkų žymių. Gale namo rasta viena nesprogiusi rusų tipo granata. Policininkas Berulis, išgirdės šaudymą, bėgo į sargybos būstą. Jam išbėgus į aikštelię, rusų kareiviai jį apšaudė ir jis buvo priverstas pasitraukti. Mūsų policininkai į rusų kareivius nešaudė ir jokio pasipriešinimo neparodė. Po kelionės minučių, rusų kareiviams pasitraukus į mišką, toliau į savo teritoriją, mirtinai sužeistas vyr. policininkas Barauskas buvo paimtas ir vežamas susteikti medicinos pagalbą kelyje mirė. Įvykio liudininkai buvo mirusio vyr. policininko žmona Barauskienė, to paties namo savininkas Vincas Semsė, Adomas Semsė, Latvienė Genoëfa, Keršienė Pranė, Petras Semsė, policininkas Šleideris ir policininkas Berulis.

K. Skinkis

VI rajono viršininkas.

(1942 metų kovo 20 dieną I Varėnos policijos vachmistro sudarytame „Žinių lape apie bolševikų nukankintą buv. policijos tarnautojų“ dar nurodyta, kad Aleksandru Barauskui buvo nukapoti dešinės rankos pirštai – aut. past.)

Šie faktai telefonograma buvo perduoti Alytaus apskrities viršininkui Kalendrai, toliau – Policijos departamento direktoriui, Užsienio reikalų ministerijai. Lietuvos užsienio reikalų ministerija, gavusi tokią informaciją, jau tos pačios dienos 9 valandą ryto, t. y. dar valandai likus iki Sovietų sąjungos ultimatumo termino, išsiuntė tokio turinio telegramą:

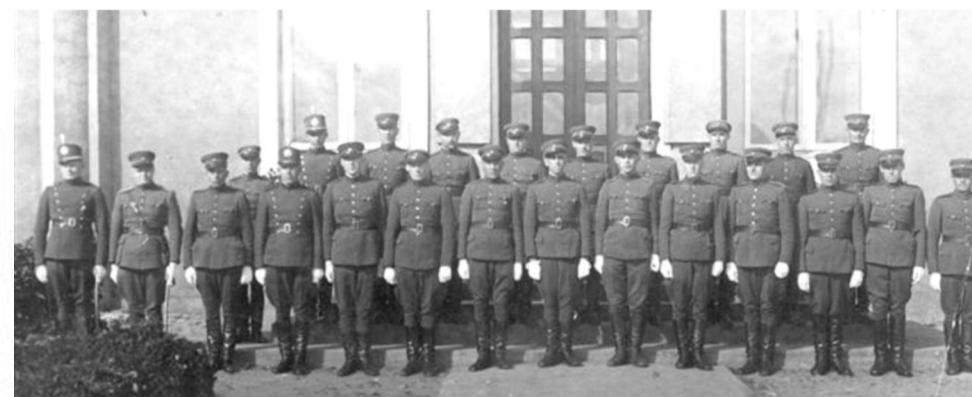
„Šiandien apie ketvirtą valandą ryto Alytaus bare, šeštame rajone, raudonarmiečiai apšaudė iš kulkosvaidžių ir šautuvų mūsų pasienio sargybos vir-

šininko būstinę. Persieną ties Ūtos kaimu, puolė butą, numesdam i granatą. Vėliau išveržė sargybos būstinėn, kur rado vyr. policininką Barauską Aleksą. Išsivedė iš buto oran, policininką mirtinai peršovė. Įvykdė smurta, pasitraukė savo pusēn. Policininkas, vežamas ligoninėn, mirė. Turauskas“ – ir įpareigojo Lietuvos atstovybę Maskvoje veikti taip, kaip to reikalauja diplomatine praktika. Dar niekas Lietuvoje nežinojo apie Ribentropo-Molotovo paktą, apie tai, kad jau seniai Lietuvos pasienyje kovinėje parengtyje Raudonoji armija laukia įsakymo pradeti Lietuvos okupaciją. Jokie diplomatiniai protestai agresoriui jau nieko neboreiškė.

1940 metų liepos 3 dieną tuometinė Lietuvos užsienio reikalų ministerija buvo įteikusi žodinę notą sovietų pasiuntinybei Kaune dėl vyr. policininko A. Barausko nužudymo. Notoje išdėstomi pareigūnų nustatyti faktai. Nurodoma, kad žuvęs pasienietis paliko šeimą: žmoną Oną Barauskienę ir dvi dukteris – Onutę ir Marytę. Prašoma įvykį ištirti ir pasvarstyti apie galimybę mirusiojo šeimai suteikti išgyvenimo pašalpą. Deja, okupantams tai jau nerūpėjo. Šeima, netekusi maitintojo, liko užmiršta ir atstumta. Šis įvykis ilgam buvo užmirštas.

Net ir atkurtos Lietuvos laikais (po 1990 metų) daugiau kaip dešimtmetį Aleksandro Barausko nuopelnai niekaip nebuvu įvertinti: nesuteiktas joks teisinis statusas, neapdovanotas medaliu, ordinu ar atminimo ženklu. Tik 1992 metais Varėnos šauliai Gedulo ir Vilties dieną žūties vietoje pastatė atminimo kryžių (organizatoriai šauliai Sigitas Arnauskas ir Juozas Jonytis, o Perlojos šaulys Antanas Volungėnas) tą kryžių padarė.

Suprantama, kad Aleksandras Ba-

A. Barauskas su tarnybos draugais prie Varėnos šaulių namų. 1936 metų spalio 2 diena

rauscas, kuris pasipriešino įsibrovusiems Raudonosios armijos 185-os šaulių divizijos žvalgybinės grupės kariams, tik vykdė savo tarnybines pareigas, bet tai juk buvo neeilinis įvykis, nes Lietuva dar nebuvė priėmusi ultimatumo, o jau buvo pralietas pirmosios aukos kraujas ir nužydėtas Nepriklausomos valstybės pareigūnas. Aleksandras Barauskas tapo pirmąja Sovietų sąjungos okupacijos ir agresijos auka 1940 metų birželio 15 dieną.

Džiugu, kad istorinis teisingumas vis dėl to buvo atkurtas ir nužudyto valstybės pareigūno atminimas buvo įvertintas bei pagerbtas, kai 2005 metų gegužę Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos proga Respublikos Prezidentas įteikė pomirtinį apdovanojimą – Vyčio Kryžiaus ordiną – Aleksandro Barausko dukteriai Onai Marijai Brasiūnienėi, o Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro ir Varėnos šaulių pastangomis žūties vietoje birželį pastatytas kuklus tipinis atminimo ženklas, šalia jau esančio kryžiaus. 2006 metų birželio 15 dieną minint Okupacijos ir genocido dieną Valstybės sienos apsaugos tarnybos Varėnos

rinktinės Dubičių pasienio užkardai su teiktas Aleksandro Barausko vardas.

2010 metais, minint Aleksandro Barausko žūties 70-ąsias metines, pasienietis po mirties apdovanotas VSAT atminimo ženklu „Valstybės siejas apsaugai – 90“, o vienai iš VSAT Pasieniečių mokyklos Medininkuose (Vilniaus raj.) auditoriją suteiktas Aleksandro Barausko vardas. Joje būsimieji pasieniečiai mokomi valstybės sienos apsaugos taktikos.

2013 metais VSAT iniciatyva buvo pagamintas atminimo medalis „Aleksandras Barauskas 1899–1940“. Pirmas toks medalis buvo įteiktas A. Barausko dukteriai Onai Brasiūnienei.

2015 metų liepos 24 dieną moderniam patruliniam Valstybės sienos apsaugos tarnybos laivui suteiktas 1940-ųjų sovietų invazijos pirmosios aukos pasieniečio Aleksandro Barausko vardas.

Privalome gerbti savo tautos praeitį – skaudžią, paženklintą krauju ir aukomis. Negalima pamiršti né vienos aukos, kuri mus atvedė į laisvę. Svarbu neištrinti istorijos puslapių, nenugramzdinti įvykių praeitin.

Gintaras LUČINSKAS
Nuotraukos iš Pasieniečių muziejaus

Atmintis gyva, malda guodžia ir stiprina

Bažnyčioje po šv. Mišių (iš kairės): Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos narė Rasa Petruskienė, LPKTS valdybos pirmininkės pavaduotoja Ona Aldona Tamšaitienė, Seimo narė, LPKTS tarybos pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė, Seimo narė Agnė Bilotaitė, LPKTS Klaipėdos rajono filialo valdybos pirmininkas Jonas Šatkus

Kaip ir kasmet renginį organizavo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos Klaipėdos rajono filialo valdybos pirmininkas, 1952 m. trentyje Krasnojarsko krašte gimęs Jonas Šatkus, Gargždų parapijos klebonas kan. Jonas Paulauskas. Renginio vedėja –

pedagogė Verutė Nekrevičiūtė. Jie abu taip pat gimę tremtyje.

Minėjime giedojo, dainavo Gargždų bažnyčios didysis choras, kultūros centro choras „Atminties aidai“.

Kazimiera SIPIENĖ
Autorės nuotrauka

telšių kalėjime kalinti ir 1941 metų birželio ankstų ryta Rainių miške buvo žiauriai nukankinti 76 politinių kaliniai, iš jų aštuoni kankiniai iš Gargždų bei aplinkinių kaimų. Ta negyjanti žaizda ir dabar šiurpina ir skatina melsti Dievą, kai tai niekada nepasikartotų. 1941-ųjų Joninių savaitėje pati kraupiausia Lietuvos ir gargždiškių istorijoje – tremtis ir žvériškos žudynės Rainiuose.

Neiprastai susikaupę rinkosi į šv. Mišias Gargždų Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje sekmadienį, birželio 19 dieną, ne tik Gargždų parapijos žmonės. Žiaurūs Joninių savaitės įvykiai negrimzta užmarštin net ir 75 metams praėjus. Prie altoriaus stende buvo aštuonių kankinių nuotraukos.

Po šv. Mišių giedodami nuėjome į parką prie kryžiaus tautos skausmui atminti. Kalbėdamos parapijos vikaras kun. Audrius Undraitis akcentavo, kad žmonių stiprybės, ištvermės šaltinis tada buvo tikėjimas. „Jokie ginklai nepadės, jeigu nėra tikėjimo. Mes, tremties vaikai, žinojome, kur mūsų stiprybė, namai, Tėvynė“, – jautriai kalbėjo LPKTS tarybos narė parlamentarė Vincė Vaidevutė Margevi-

čienė, gimusi traukinio vagone tremties metu. Mintimis apie jaunosis kartos patriotiškumo dvasios ugdymą, politikų atsakomybę, istorinės atminties puoselėjimą dalijosi Seimo narai Agnė Bilotaitė, Petras Gražulis ir kiti. Buvusi gargždiškė Vitalija Brazaitienė, Rainiuose nukankinto Gribžinių mokytojo Antano Dibisterio dukterėčia, kalbėdama atkreipė visų dėmesį, kad sovietinė valdžia savo inkviziciją pirmiausia nukreipė prieš niekuo dėtus žmones: Lietuvos šviesuolius, kunigus, mokytojus, tautiškų organizacijų narius, tvarkingus, darbščius ūkininkus.

Savo kūrybos eilėraštį, skirtą Rainių kankiniam, minėjimo dalyviams perskaitė gargždiškis Antanas Jucys.

„Senam ir jaunam atminimas paliks, Bedievų surengtos amžių skerdynės. Jeigu net mirčiai pykčio neliks, Liks žuvusiems meilė Tėvynės. Sakysit – koks žiaurus likimas. Nieko panašaus – tai barbarų žiaurumas. Atklydusiemis iš Azijos – tebūna prakeikimas, Paliko nepalaužtas Lietuvos išdidumas.“